

Problém euthanasie jako problém „dobré smrti“ [2001]

Farářský kurz, úterý 23. 1. 2001, 17.00

a) Myšlenka euthanasie je především a původně dána již slovem samým: jde o dobrou smrt. Proto se musíme nejprve zabývat touto myšlenkou, a nikoli přistupovat s předem stanoveným výkladem, jímž už před jakýmkoli uvažováním a usuzováním sami svévolně rozhodneme o tom, k čemu by nás měl dovést teprve důkladný a rozvážný rozbor.

b) K takovému rozboru je ovšem zapotřebí si vybrat náležité myšlenkové prostředky, a to nejenom pro řádné řešení problému, ale na prvním místě pro jeho řádné uchopení, tj. pochopení a formulování. Řádnost takového před-porozumění si musíme ověřit m. j. na různých tradicích, jak je známe z minulosti, včetně vlastních tradic, tj. tradic, na něž vědomě navazujeme. Zkrátka: v těch vlastních i v těch jiných tradicích se musíme vyznat, abychom měli právo je měřit a posuzovat.

c) Proto je třeba především vyjasnit, zda smrt může být vůbec někdy dobrá. Necháme-li stranou theologické výklady, které chtějí korigovat prostý přímý (což nemusí znamenat tolik, co „správný“) význam jednoho biblického slova, totiž Řím 6. 23, slyšíme tu, že „odplata za hřích je smrt“ (v tomto prostém znění zůstává Pavlovo slovo v naprostém souhlasu s mnoha starozákonními místy – ale ne se všemi, neboť SZ zná i „smrt spravedlivých“, 4M 23, 10). Protože však každý jednotlivý život končí smrtí, byl by hříchem už sám život. Něco takového naznačuje v Řecku jeden z prvních filosofů, Anaximander, který se zdá vidět provinění již v tom, že něco vznikne a jest, neboť se tak toto „jsoucí“ dopouští nespravedlnosti vůči tomu, co nevzniklo a tedy není. A tuto nespravedlivou výsadu, tento dluh musí splatit svým zánikem. (A 9 a B 1: „A z čeho věci vznikají, do toho též zanikají podle nutnosti, neboť si za své bezpráví navzájem platí pokutu a trest podle určení času.“ – 3478, s. 33.)

d) Ještě vyostřeněji nám asi zazní slovo, které najdeme u Sofokla (...) a které asi vystihovalo obecněji rozšířenou myšlenku, že nikoli smrt, ale hlavně život vlastně není ničím dobrým, že nejlépe je nikdy se nenarodit, a hned to druhé nejlepší je po narození co nejdříve zemřít. V tomto chápání je smrt viděna jako cosi dobrého ve srovnání s naveskrz problematickým životem, neboť nás uvádí do lepšího stavu, než v jakém můžeme být i v nejlepším životě.

e) Pokud jde o život jednotlivce a o smrt jednotlivce, platí, že jsou integrované spolu spojeny, že jednotlivý život je nutně spojením zrodu, životní aktivity a smrti. Smrt náleží k životu, dokonce tak, že smrt není bez života vůbec možná. To, co předchází jednotlivcovu životu, není smrt, tj. život se nerodí ze smrti, ale smrt jakoby živoří na životě, parazituje na něm. Jakmile však život a smrt jednotlivce zapojíme do širších souvislostí, tj. jakmile o něm už nebudeme uvažovat tak, že jej vytrhneme z těchto širších souvislostí, vypadá to jinak: život si podmanil smrt zcela velkolepým způsobem, zapřáhl smrt takřkajíc do káry života. Bez smrti, učiněné takto služebnicí života, by se nikdy nemohl život povznést ke svým stále vyšším rovinám, nemohl by se zdokonalovat a dospět k nejvyšším formám.

f) Je-li však život pánem smrti, je-li suverénem, který si smrt podmanil a donutil ji, aby životu sloužila, pak zásadně může a také je povolán, aby o smrti rozhodoval. Bylo by absurdní, aby smrt přicházela vždy jen nahodile, ať v důsledku nehod, zranění, nemoci nebo i stáří. Právě v tomto smyslu řekl Ježíš, že nikdo nemá většího milování, větší lásky, než aby svůj život obětoval za své přátele (aby duši svou položil za přátele své – Jan 15,13) . A také platí, že kdo příliš miluje svůj život (svou duši), ten že ho (ji) ztratí (nejen Jan 12,15, ale také Mk 8,35, Mat 10,39, Luk

9,24 a 17,33). Tak se ukazuje, že žít za každou cenu až do zlé, bolestivé, utrpení přinášející smrt není leč odrůda flagelanství. Chtít žít je cosi přirozeného, a člověk je nepřirozené zvíře.

g) Člověk si nedal život, a tak nemá právo si ho brát. – Ale: má člověk právo (nebo dokonce povinnost) usilovat o „dobrý život“? A co to znamená? Má právo svůj život zlepšovat? zkvalitňovat? činit svobodnějším? Byly doby, kdy se někteří lidé již narodili jako otroci. Dodnes se někteří lidé narodí do strašlivé bíd, do hladu a nemocí. A většina lidí se rodí do rodin, které musí hodně pracovat, hodně usilovat, aby se sami a své děti obživil. Mají všichni tito lidé právo usilovat o změnu poměrů? A také si ty poměry nevybrali, také si je nedali, a přece je smějí odmítnout, přece smějí a dokonce mají usilovat o jejich proměnu nebo o jejich překonání. Totéž musí platit pro smrt jako nedílnou součást každého života. – A potom: dali jsme snad my tomu či onomu člověku život, abychom směli trvat na tom, že si jej nesmí vzít? Je ten jeho život snad náš? Máme nějaké právo trvat na tom, aby žil co nejdéle, i když on sám smysl toho svého života již nevidí, ba dokonce i když jen trpí a už vůbec nemůže nic dělat? Žije snad člověk jen proto, aby byl, aby žil – aniž by to mělo nějaký důvod, nějaký smysl, aniž by to někde vedlo, k něčemu směřovalo?